



Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpkts.lt

Trisdešimt pirmieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2019 m. rugpjūčio 30 d.

Nr. 32 (1342)

Dieną, kurią prisiminsime nuolat

senosiose Šiaulių kapinėse.

Po to mes, didelė grupė šiauliečių, tarp kurių buvo ir nemažas būrys Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Šiaulių filialo narių, sėdome į autobusus ir išvykome į Pumpėnus (Pasvalio rajone), kur vėl prisiminėme tas jaudinančias Baltijos kelio akimirkas.

Kaip ir 1989 metais, sustojome Pumpėnų prieigose, kur stovi taip gerais pažįstamais šiauliečių menininkų su-

kurti koplytstulpis ir paminklinis akmuo. Pumpėniškiai mus sutiko ne tik nuolat tvarkomu, gélémis apsodintu Baltijos keliui skirtu atminimo ženklu, bet ir šventiniu pyragu, gaivinančiais vaisvandeniais.

Šventiniame šurmulyje dalijomės prisiminimais, koncertavo jaunieji atliekajai, etnografiniai ansambliai. Vyrauojavo jaudulys, prisimenant tas svarbias vienybės, laisvės troškimo pilnas 1989 metų Baltijos kelio akimirkas.

Pagerbdami ši ivyki, padėjome gėlių prie atminimo ženklo – koplytstulpio. Visi susikibome rankomis, ir pakelė nusidriekė ilga, neužmirštama, gyva grandinė. Vienijanti, kiekviename priduodanti stiprybės ir meilės Tėvynei.

Virš mūsų praskrido léktuvas, kuris sveikindamas mojavo sparnais ir mėtė ant Baltijos kelio dalyvių kardelius.

Rimantas BALBIERIUS

Autoriaus nuotraukos



LPKTS nariai prie atminimo ženklo – koplytstulpio



Šiauliečiai Saulės laikrodžio aikštėje

Iš parodos atidarymo į Baltijos kelią

1939 metų rugpjūčio 23 dieną Maskvoje Ribentropas ir Molotovas pasirašė Sovietų sąjungos ir Vokietijos draugystės ir savitarpio pagalbos sutartį. Apie prie šios sutarties pasirašytus slaptus protokolus nebuvo kalbama.

Tačiau prieš pradedant kalbėti apie juos turime priminti ir kelių išvykius, kurių buvo svarbūs Lietuvai. Tai 1938 metų Miuncheno susitarimas, pagal kuri Prancūzijos, Anglijos premjerai Daladier ir Cenberlenas, taip pat Hitleris ir Musolinis susitarė, kad Čekoslovakija privalo Vokietijai atiduoti Sudetų sritį. Lenkija nuo Čekoslovakijos atpleše Tešino sritį, o Lietuva pateikė ultimatumą, kad ši privalo Vilnius sritį pripažinti Lenkijos dalimi. Jei ne, buvo grasinama, kad Lenkija žygiuos į Vilnių. Lietuva ultimatumą priėmė. O po jo priėmimo sekė lietuviškų organizacijų ir mokyklų veiklos Vilniaus krašte ribojimas.

Nepraėjus nė savaitėi po Ribentropo–Molotovo pakto pasirašymo, 1939 metų rugsėjo 1 dieną Vokietija užpuole Lenkiją, o spalio 17 dieną Sovietų sąjunga paskelbė, kad lenkų užgrobtas Ukrainos, Baltarusijos ir Lietuvos žemės grąžina teisėtiems savininkams.

Tačiau su šiuo gražinimu į Lietuvą buvo įvestos ir sovietų kariuomenės įgulos. O 1940 metų birželio 15 dieną Lietuva sulaukė SSRS ultimatumo, kuris buvo priimtas ir Lietuva buvo okupuota. Bet ši okupacija, kaip mes visi suprantame, buvo būtent Ribentropo–Molotovo pakto išdavoje.

Noriu priminti kelius mūsų istorijai labai svarbius faktus, nes pradedant pasakojimą apie parodą, skirtą paktu 50-mečiui, to konteksto labai reikia.

1989 metų rugpjūčio 23 dieną Kauko valstybiniam istorijos muziejue buvo atidaryta paroda, skirta Ribentropo–Molotovo pakto 50-mečiui, pavadinimu: „1939, 1940, 1941 metų išvykai Lietuvoje“. Kas buvo eksponuojama joje, papasakosių truputį vėliau, o dabar noriu prisiminti, koks buvo keiliai į šią parodą. 1988 metų birželio pirmoje pusėje muziejue buvo įkurtą Sąjūdžio grupę, ją įkurti mums padėjo Algirdas Patackas. Jis dalyvavo steigiamajame grupės susirinkime. Tada į ją užsirašė devyni muziejaus darbuotojai. Man teko garbė būti tarp jų. Sąjūdiečiai ėmėsi visokių darbų, kurie turėjo keisti muziejų ir svarbiausia, kad Jame atsispindėtų Sąjūdžio propaguojančios

vertybės. Po 1988 metų rugpjūčio 23-iosios mitingo ir kitų akcijų, kuriose buvo minimi slaptieji protokolai, mūsų Sąjūdžio grupėje subrendo nuostata, kad reikia surengti parodą, skirtą tiems istoriniams išvykiams, kurie nuo 1944 metų nebuvę minimi sovietinėje Lietuvoje.

Jau 1988 metų žiemą buvo nutarta surengti parodą, atsakinga buvau pasiskirta aš. Pirmieji mano žingsniai buvo vykimas į LSSR centrinių archyvą, kad surinkčiau istorinę medžiagą apie tai, kas vyko 1939 ir 1940 metais mūsų kariuomenėje. Šiam darbui muziejuje vadovybė netrukdė. Dirbau archyve, dariau reikalingų dokumentų kopijas, ten buvo rasti Lietuvos kariuomenės kariniai planai V (Vokietija) R (Sovietų Rusija). Juose buvo numatyta, ką kariuomenė darytų kare su Vokietija ar Rusija. Bet, kaip žinome, jų neprireikė. Tačiau ne tik archyve dirbau. Pradėjau lankytis ir pas buvusių tarpekario Lietuvos kariuomenės karininkus ir jų vaikus bei tarpekario intelligentiją. Tai buvo nuostabiausios akimirkos mano gyvenime, kai aš susitikau su brg. gen. Jono Juodišiaus sūnumi Jonu, brg. gen. Vinco Žilio sūnumi Vytautu, vyr. ltn. Leterskio dukterimi, div.

gen. Kazio Skučo dukterę Ramute Skučaitė, Juozo Naujelio sūnumi Tadu Naujeliu, kurio sesuo buvo ištékėjusi už diplomato Prano Dailidės, Leonu Čerškumi ir kita. Pas juos rinkau eksponatus būsimai parodai. Nes muziejus po sovietų okupacijos buvo labai nukentėjęs: neteko visų tarpukarių turėtų karinių fotografijų ir karinių dalinių albumų, kariuomenės pulkų vėliavų, dalies Šiaulių sąjungos vėliavų, svarbių dokumentų ir T. Naujelio į muziejų dar 1976 metais atnešto Vilniaus ir Vilniaus srities Lietuvos Respublikai perdavimo sutarties originalo, kurį iš muziejaus atėmė LSSR KGB ir Archyvo valdybos atstovai, net nespėjus jos išsigerti ir perduoti į muziejų.

Norėčiau truputį sugrįžti prie eksponatų rinkimo tuo metu peripetijų. Nors Sąjūdis jau buvo, bet lankytis pas tarpekario karininkus ar jų artimuosis ir gauti eksponatus muziejui nebuvo taip paprasta. Reikėjo rekomendacijų, kad tik pasakius vieno žmogaus vardą ir pavardę tau atsiverdavo namų durys ir šeimininkai pasakodavo atsiminimus, ir dovanodavo muziejui eksponatus, kurių mums taip reikėjo.

(keliamas į 8 psl.)



Gera pradžia – pusė darbo

Šis rašinys apie Lietuvos Respublikos Prezidentą Gitaną Nausėdą. Jo darbo pradžia išties gera. Iki labai geros šio to pritruko, bet apie tai toliau. Pirmas ir svarbiausias darbas buvo Vyriausybės patvirtinimas. „Valstiečių“ nuomone, Vyriausybė yra profesionali ir darbinga. Opozicija ir politologai ją kritikuja ir ne be pagrindo Vyriausybę laiko nelabai profesionalia ir nelabai darbinga. Ypač trys ministrai, pasiūlyti koalicijos parterių. Jie neturi nei patirties, nei reikiamas kompetencijos bei kuruojamos srities išmanymo.

Pagal Konstituciją Prezidentas yra vyriausiasis kariuomenės vadas, vadovauja užsienio politikai, rūpinasi krašto apsauga ir teisėsauga. Šių ministerijų vadovai yra dvigubam pavaldume – Prezidento ir premjero. Dėl to kartais pasitaiko nesusipratimų, bet išvengiamas kuriozinių situacijų.

Baigama formuoti Prezidento patarėjų komanda. Tai ji padeda Prezidentui formuoti savo vidaus ir užsienio politikos gaires, vizitus ir kasdinės darbotvarkes. Kažin ar reikėjo Prezidentui atsisakyti partijų narių, lyg jie būtų raupsuotieji. Kažin ar ir pats Prezidentas galėtų pasakyti nors vieną demokratinę valstybę, kurią valdytų ne politinės partijos? (Kiek prisimenu, jis pats jaunystėje buvo Tautininkų partijos narys, kai jai vadovo Rimantas Smetona.) Nebent ten, kur valdžią yra uzurpavę generolai. Bet ir jie turi remtis organizuota visuomenės dalimi – kariuomene.

Pirmieji G. Nausėdos vizitai pas artimiausius kaimynus surengti susipažinimo tikslais, bet buvo dalykiški ir konstruktyvūs. Jokių liapsusų ar fiasco neatsitiko. Kas ne vienam naujokui dažnai atsitinka. Vizitų seką logiška: Lenkija, Latvija, Vokietija, Estija. Nuo Rusijos susilaikyta. Nėra apie ką su V. Putinu kalbėti, kol jo agresija prieš Ukrainą tėsiasi. Gaila, kad su Ukrainos Prezidentu dar nesusitikta. Gal tai dėl

svarbių persitvarkymų Ukrainos valdžios struktūrose.

Susipažinimo susitikimai su kaimyninių šalių aukščiausiais pareigūnais – Prezidentais ir premjerais – vyksta dalykiškai ir racionaliai, kalbama apie ekonomiką ir investicijas. Kartu aktyviai dalyvauja ir pirmoji ponija Diana Nausėdienė, bendraudama su kitų šalių pirmosiomis poniomis, domisi kitų šalių socialinėmis problemomis ir pristato savas, kaip priklauso pagal jos statusą. I visus Prezidento vizitus kartu vyko ir senas politikos vilkas Linas Linkevičius.

Apie ką kalbėjo Prezidentas, nuvykęs pas kaimynus? Lenkijoje – apie bendrą gynybą nuo galimos Rusijos agresijos ir Suvalkų trikampio gynybą. Apie dujų ir elektros energijos jungtis su Vakarais, Viabaltikos bei Railbaltikos statybų problemas. Latvijoje – apie bendras investicijas, bendrą politiką Astravo AE atžvilgiu, jos elektros energijos pirkimo ar tranzito boikotą, Reinžes geležinkelio atkarpos atstatymą. Apie absurdą, nuo pat nepriklasomybės paskelbimo neišspręstą jūros sienos nustatymą. Kliūtis – naftos klodai Baltijos jūros šelfe. Pagal tarptautinę teisę ir praktiką, didesnė dalis perspektivaus ploto priklausytų Lietuvai, bet latviai nori dalytis broliskai – pusiau. Taip jau bandė padaryti A. Brazauskas, bet už tai jam grėsė apkalta. Na ir G. Nausėda nerizikavo? Iki šiol Lietuvos siejas su kitais kaimynais jau seniai nustatytos, net ir su Rusija, o su Latvija – ne. Gal jau tokios tradicijos, kad du broliai dažniausiai ginčiasi ir pešasi.

Berlyne G. Nausėda jautėsi kaip žuvus vandenye. Ten jis baigės mokslus ir apgynės daktaro disertaciją, gerai moka vokiečių kalbą. Vokietijos ekonomika stipriausia ES. Bet krašto apsauga apliesta, menkai finansuojama. Dėl to A. Merkel buvo kritikavęs D. Trumpas. Kai dauguma NATO narių

krašto gynybai skiria bendrai sutartus 2 procentus nuo BVP, Vokietijos įnasa nesiekia né pusės procento. Pasikliauta vien JAV karinių bazių galia. Dabar kariuomenės galia susirūpinta kur kas labiau. Lietuvos Prezidentą priėmė kanclerė Angela Merkel ir Prezidentas Frankas Valteris Štaiņmajeris. Daugiausia kalbėta apie investicijas ir karinį bendradarbiavimą. Vokietija vadovauja Lietuvoje laikinai dislokuotam NATO batalionui. Pabréžtas nesaugaus Astravo AE pašovus ne tik Lietuvai, bet ir visai ES. Pasiekta bendras supratimas.

Estiją Prezidentas aplankė jos nepriklasomybės šventės proga. Sutarta atkurti Baltijos valstybių vadovų periodinius susitikimus. Aptarti NATO gynybos planai, ES darbotvarkė, europinio finansavimo perspektyvos, geležinkelį ir automagistralės tiesimo darbai.

Kitus artimiausius savo vizitus Prezidentas planuoja į Lenkiją, Briuselį, JAV ir Japoniją. Vykstama į ten būsimus didelius tarptautinius renginius. Ukrainos, deja, tame saraše vėl nėra. Kodėl?

Tarp vizitų pas kaimynus išiterpė vienos didžiausių pasaulio valstybės Indijos viceprezidento Venkaiah Naidu vizitas Lietuvoje. Jis yra ir Indijos aukštųjų parlamento rūmų pirmininkas. Viešėdamas Vilniuje, V. Naidu susitiko su G. Nausėda, Seimo pirmininku V. Pranckiečiu ir premjeru S. Skverneliu. Jie kėlė Indijos ambasados Lietuvoje išteigimo klausimą. Svečią dominio Lietuvos pasiekimai ekonomikos, žemės ūkio, informacinių technologijų, gyvybės ir biotechnologijos mokslo srityse. Dėl to jis buvo nuvykęs ir į Kauną. Domėjos KTU mokslininkų darbais, ten studijuoją apie 300 studentų iš Indijos. Apsilankė Santakos slėnio institutuose. Galimas labai platus abiejų šalių mokslininkų bendradarbiavimas. Indija yra viena sparčiau-

siai besivystančių šalių pasaulyje. Lietuvos ambasada Indijoje veikia jau nuo 2013 metų.

Kas gi Prezidentui ne visai pavyko? Nepavyko išsaugoti bene geriausio S. Skvernelio kabineto ministro Roko Masiulio. Liko nepakeistas visos medikų bendruomenės nemiegstamas ir kritikuojamas sveikatos apsaugos ministras Aurelijus Veryga. Kitas ministras Virginijus Sinkevičius, „valstiečių“ pasiūlytas ir Prezidento patvirtintas kandidatas į Europos Komisijos komisarus, yra visapusiškai kritikuojamas, kaip tokioms pareigoms per jaunas, neturintis reikiamo patyrimo ir kompetencijos.

Apžvalgininkas Kęstutis Girnius prognozuoja, kokie bus pirmieji ir svarbiausi Prezidento darbai. Pirmasis jo darbo ménuso yra rodyklė į ateities veiksmus. Vidaus politika bus ryžtingesnė nei pirmtakės. Santykiai su Seimu ir Vyriausybe – santūresni. Bendravimas su visuomene – atviresnis ir skaidresnis. Užsienio politika – nuosaikešnė. Mokesčiai, atlyginimai, pensijos labiausiai rūpi eiliniams rinkėjams. Reikia postūmio tobulinant mokesčių sistemą. Mažinti pajamų skirtumus. Spręsti, kaip surinkti įbiudžetą daugiau pinigų, nepažeidžiant labiausiai pažeidžiamų žmonių interesų. Mažinti socialinę atskirtį. Mažiausiai keisis užsienio politikos gairės, kurias lemia narystė NATO ir ES. Pasiekti, kad per jo kadenciją būtų įvykdytas įsipareigojimas skirti 2,5 procento BVP gynybai. Per pirmą prezidentavimo mėnesį G. Nausėda sukūrė darbštus, sukalbamą, eilinių piliečių gerove besirūpinančio Prezidento įvaizdį. Nereikia užmiršti, kad tai buvo medaus ménuso ir ateityje dar kils kasdieninių kivircų ir rimtesnių išbandymų.

Nuoširdžiai linkime Prezidentui sėkmės ir ištvermės jo kasdieniniuose, bet tautai svarbuose darbuose.

Dr. Povilas JAKUČIONIS

Skaitytoju mintys

Sunki toji laisvė

vo pirmas ženklas, kad raudonoji komunistinė imperija išsikvėpė.

Birželį Lenkijoje „Solidarumas“ rinkimuose pasiekė moralinę pergalę. Rudenį krito Berlyno siena, Vengrija paskelbė komunistinės eros pabaigą, prasidėjo masinės demonstracijos Sofijoje, atsistatydino Bulgarijos vadovas Živkovas, mirties bausmė Rumunijos vadovui Čeūsesku ir jo žmonai išjudinovis demokratines jėgas šalyje. Prahoje „aksominė“ revoliucija nugalėjo režimą. Ši kartą ne taip, kaip 1968-aisiais, be kraujo praliejimo.

Gorbačiovės ir Bušas paskelbė šaltojo karo pabaigą, o Lietuvoje taip pat papūtė laisvės vėjai, kurie atvedė mus į gyvą žmonių grandinę, nusidriekusią nuo Talino iki Vilniaus, nes labai tikėjome artėjančia gerove.

Sunki toji laisvė, apie kurią rašo profesorius V. Radžvilas savo knygoje „Sunki laisvė“, kurioje nurodomos taučių nusivylimo priežastys, mūsų „laukinio“ kapitalizmo bruožai: „Civi-

lizuota ir klestinti ekonomika ir primityvus iš beribio godumo kylantis žmonių išnaudojimas visose srityse. Todėl ir didžiausia visoje Europoje emigracija, ir 500 milijardierų ir milijonierų tokiuje mažoje valstybėlėje“.

Korupcija ir neteisingumas valdo mūsų šalį. Tai labiausiai ir nuvilia žmones. Mūsų išrinktiesiems nerūpi lietuvių tautos likimas esant grėsmingai emigracijai, nesvarstomi patriotinio ir moralinio pobūdžio dalykai, dvasinės kultūros bei švietimo smukimo priežastys. Neteisingumas ir korupcija apėmė visas sritis, net ir tas, kuriomis šventai tikėjau... Iki tikrosios politikos – sąmoningo valdymo ir tikrojo patriotizmo mums labai toli. Išorinis blizgesys nereikalingas. Mūsų politiniai lyderiai ir maži vietiniai vadukai (gana menko intelekto) užgožia tėvynę ir tautą. Nes jie – svarbiausi.

Kaip teigia politologas M. Kundrotas: „Iš abiejų Lietuvos pusų mus tyko agresoriai ir Maskvos, ir Briuselio“.

Jiems mūsų „patriotų vidinės pjautynės – balzamas ant istorinių žaizdų“. Taigi, skaldyk ir valdyk!

Dažnai girdžiu: „Kam čia kovoti su vėjo malūnais, vis tiek nieko nepasiekisi...“ Teigiamieji, kurie taikosi išlaižti karjeristams vadukams gerą vietą, piktinasi skleidžiančiais atseit „neigiamą energiją“, ieškančiais teisybės ir gadinančiais (tik savimi patenkintiems karjeristams) nuotaiką bei trukdančiais žengti sėkmingai karjeros laiptais...

Su tokia nuomone mes trypčiosime vietoje dar šimtą metų! O norėtusi, kad mūsų tautos išrinktieji dirbtų sažiningai tėvynės ir tautos labui patriotinių jausmų skatinami, o ne savanaudiškų bei karjeristinių tikslų vedami.

Tauta pasiekia ko trokšta tik tada, jei sugeba apjungti visuomenę kilniams tikslui – valstybingumo išsaugojimui. Taigi nepamirškime, kokia kaina atsideo mums nepriklasomybė ir laisvė.

Tamara REINGARDTIENĖ



Ivykiai, komentarai

Kuriuo keliu einame?

Ne tik rudenėjančius Lietuvos rytus vis dažniau papuošia elegiškos miglos, bet ir politinę padangę ima gaubti rūkai: patvirtinta naujoji Vyriausybė, kurioje kažkodėl (tiesą sakant, atsakymus žinome) neliko gerai dirbusio ministro Roko Masiulio, tačiau nepasikeitė visuomenės peikiamas sveikatos ministras A. Veryga, niekaip neissispredžia Seimo pirmininko personalijos klausimas, galų gale plieskiasi skandalina istorija su Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjungos atstove Seime Irina Rozova. Visa me šiamone įrengta vis prasimuša „pilkasis“ Seimo Kultūros komiteto pirmininko Ramūno Karbauskio vaidmuo.

Žurnalistas Rimvydas Valatka rugpjūčio 23 dieną, švenčiant Baltijos kelio 30-metį, pastebėjo: „Yra Baltijos kelias. Ir yra Rozovos kelias. Jie yra paraleliniai. Šių kelių net ir taikus Prezidentas su jungti gal neplanuoja. Rozovos keliai yra valdantysis, taigi pagrindinis šiandien. Baltijos kelias, nepaisant jubiliejinio šurmulio, šiandien vis dar tebéra opoziciniis, taigi šalutinis. Toks Kelio paradoksas.“

Būkime atviri – ne visiems iš mūsų patinka R. Valatka, bet satyrinio aštumo iš jo neatimsi. Jis kažkada pavartojo terminą „karbauskiai“ (turėdamas galvoje analogus su „daškiniai“, „daktariniai“, „gaidjurginiai“ ir panašiai), tiesa, vėliau jo kažkodėl atsisakė, tačiau esmės tai nekeičia – jau darosi neramu, žinant, kam atitekusi Lietuvos valstybės valdžia... Šiame žurnalisto pastebėjime sukoncetruota šiandie-

nos politikos esmė – Lietuvai vadovauja jėgos, kurių keliai yra „Rozovos keliai“, o visa kita – opozicinių keliai. Taigi, mielieji, Lietuva eina opoziciniu valdantiesiems keliu, tiksliau – norėtų eiti, deja, valdžios vairas tokiose rankose, kurios atkakliai suka valstybę į priešingą pusę. Kurį laiką būgštavome, kad Lietuva būtų nepajėgi atsispirti karinei Rusijos agresijai, vėliau – „Putino žaliesiems žmogeliukams“, tačiau praėjus pagrįstiems nuogąstavimams, kad neapsigintume karinėmis priemonėmis, netikėtai aptikome, kad „žalieji žmogeliukai“ jau čia, Lietuvoje! Jie netgi vadinas „žalieji“! Pamenate pažymą apie kažkokį „Karabasą“? Tada buvo juokinga, atrodė, kad opozicija susimovė su ta vaikiška pažyma, deja, šiandien juokas nebeima, kai pamatai, kad esame vedami „Rozovos keliu“, o neoficialiai tam vadovauja Seimo Kultūros komiteto pirmininkas.

Neramu ir dėl kito žurnalisto R. Valatko pastebėjimo: „Šių kelių net ir taikus Prezidentas su jungti GAL neplanuoja“. Tas „gal“ kelia abejoniu ir dėl Prezidento pozicijos, bet tai jau kita tema, kuriai plėtoti pagrindo duos arba ne Prezidento veikla ateityje.

Kuo ypatinga I. Rozova? Niekuo. Pilka pelė, vargstanti Seimo darbuose. Kaip teigia „Delfi“, ši Seimo narė ne išsiskiria nei aktyvumu per posėdžius, nei pasiūlymų teikimu. Tačiau ji kartu su V. Tomaševskio partiečiais iniciavo neva liustracijos projektą, kuriuo buvo siūloma nuo 2019 metų sausio pa-

viešinti visus prisipažinusius KGB agentus. Tik kvailys gali nesuprasti, ko siekiama tokiu pasiūlymu! (Kitavertus, yra pagrindo manyti, kad Rusijos žvalgyba tikrai nežino visų „atsidengusią“ buvusių KGB agentų, todėl negali jais pasikliauti, tad tokios „liustracijos“ būdu siekia išsiaiškinti.) Nenuostabu, kad Valstybės saugumo departamentas šiai personai neišdavė leidimo dirbtui slapta medžiaga. Visgi ne dėl „liustravimo“ I. Rozova negavo leidimo – ji nuslėpė ryšius su Rusijos diplomatais, kas savaime reiškia bendravimą su Rusijos šnipais. Apie tai VSD ir išdavė pažymą Seimui. O čia ir paaškėjo – kai kam iš valdančiųjų viršūnelių buvo žinomas šis faktas, tačiau „liko nepastebetas“. Čia jau ne šiaip skandalas – čia bomba po valstybės saugumo pamatais, o degiklis – R. Karbauskio rankose, nes, anot politologų ir politikos apžvalgininkų, rugpjūčio 26 dieną diskutavusių lidoje per LRT, Seimo pirmininkas V. Pranckietis (kuris dabar kaltinamas tuo, kad nuslėpė nuo Seimo šią pažymą) tikrai to nedarė, tai yra neslėpė pažymos, be partijos vado R. Karbauskio žinios. O kai V. Pranckietis nutarė nepaklusti Kultūros komiteto pirmininkui, šis panaudojo pažymos nuslėpimo faktą prieš jo nurodymus vykdžiusij! (Gal ne į temą, bet kažkaip savaime iškyla asociacijos su Jagodos, Ježovo likimais.)

Minėtoje pirmadienio lidoje buvo kalbama ir apie VSD vaidmenį. Kai kas iš politikos apžvalgininkų stebėjos,

kodėl VSD toks bedantis, jei politikai, informuoti apie valstybei pavoju keletinius asmenis, stengiasi tą faktą nuteleti ir nesiimti jokių priemonių. Gerai, kad lidoje atsirado ižvalgesnių, paaiškinusiu, kad VSD darbas nesusijęs su politiniais sprendimais, tai yra saugumo departamentas tik renka informaciją ir ją, esant reikalui, perduoda aukščiausiams valstybės vadovams, kurių pareiga – priimti sprendimus. VSD jokių politinių sprendimų nedaro, nes tai – politikų darbas. Tiesą sakant, pasižiūrėjus į valdančiosios daugumos veikėjų veidus, ima atrodyti, kad kas antram negalima leisti net priartėti prie slaptos informacijos! Kad ir tam pačiam naujam Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetui vadovui, visais įmanomais būdais puolančiam opoziciją ir savo darbą padariusi maurą – buvusį NSGK pirmininką V. Baką. Tad ką jau čia bekalbėti apie „politinius sprendimus“!

Arvydas Anušauskas šiuo klausimu pateikė tokią nuomonę: „Tai, kad Rusija siekė ir siekia paveikti Lietuvos politinę sistemą, vidaus politikos procesus, rinkimų kampanijas bei jų finansavimą, partijų koalicijų sudarymą – vieša paslaptis. Ir negali sakyti, kad patiria vien nesėkmes. Ir čia net VSD nėra visagalės – įtakos siūlais paversti politikų verslo kontaktai praktiškai neliečiami.“ Klausimų, kuris politikas galėtų būti įvardytas, kaip Rusijos įtakos siūlais susietas per verslo kontaktus, turbūt irgi niekam nekyla.

Gintaras MARKEVIČIUS

Prezidentas išreiškė paramą Sakartvelo europinei integracijai

Rugpjūčio 22 dieną Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda susitiko su Sakartvelo Prezidente Salome Zurabišvili. Šalių vadovai aptarė dvišalio bendradarbiavimo politikos, saugumo, ekonomikos, kultūros srityse klausimus. Lietuvos Prezidentas išreiškė paramą Sakartvelo suverenitetui ir teritoriniams integralumui.

„Lietuva nuosekliai remia Sakartvelo suverenitetą ir teritorinį integralumą, nepripažindama Abchazijos ir Pietų Osetijos okupuotų teritorijų. Lietuva taip pat palaiko Sakartvelo pastangas, siekiant glaudesių santykijų su Europos Sąjunga, ypač įgyvendinant ES Asociacijos sutartį“, – paibrėžė Prezidentas.

Valstybių vadovų susitikime dėmesio skirta šalių bendradarbiavimui ekonomikos, kultūros srityse. Sakartvelas yra viena didžiausių Lietuvos prekybos partnerių tarp Pietų Kaukazo valstybių, tad sutarta dar efektyviau plėtoti ekonominius ryšius. Lietuvos vadovas išreiškė norą skatinti Lietuvos kultūros pažinimą Sakartvele ir

palaikyti Sakartvelo kultūrines iniciatyvas Lietuvoje.

Šiais metais Lietuva ir Sakartvelas mini 25 metų atnaujintų diplomatinių santykių suvaktį. Ta proga Prezidentė Salomė Zurabišvili apsilankė Prezidento Valdo Adamkaus konferencijoje, skirtoje Rytų partnerystės klausimams.

Prezidento komunikacijos grupė

Lietuvos kariai jau 25 metus dalyvauja tarptautinėse operacijose

1994 metų rugpjūčio 22 dieną pirmasis Lietuvos taikos palaikymo būrys LITPLA-1, sudarytas iš 32 karių, vadovaujamų kpt. Artūro Chrapko, išskrido į Kroatiją. Nuo šios dienos praejo lygiai ketvirtis amžiaus – būtent tiek laiko Lietuva dalyvauja įvairose tarptautinėse operacijose, taip prisdėdama prie tarptautinių pastangų sukurti saugesnę aplinką ir stabilizuoti padėti krizių apimtuose regionuose.

„Svarbu pabrėžti tai, kad praejus vos ketveriemis metams po nepriklaušomybės atkūrimo Lietuva į tarptautinę operaciją jau skyrė pirmuosius savo karius, tuo pademonstruodama sieki bendradarbiauti su kitomis valstybėmis sąjungininkėmis ir ryžtą dalytis atsakomybe už tarptautinę saugumą. Dalyvaudama tarptautinėse operacijose ir bendrose tarptautinėse pajėgose, Lietuva įgyja daug vertingos patirties ir prisideda prie NATO kolektivinės gynybos ir karinio bendradarbiavimo stip-

rinimo, Europos Sąjungos saugumo ir gynybos politikos įgyvendinimo“, – sakė karo krašto apsaugos ministras Raimundas Karoblis.

Per dvidešimt penkerius metus išsiplėtė operacijų, kuriose dalyvavo ir dalyvauja Lietuva, pobūdis ir geografija. NATO pietų kaimynystėje kylandžios grėsmės – nestabilios valstybės Artimuosiuose Rytuose, Šiaurės Afrikoje, išaugę migracijos srautai, teroristinių organizacijų veikla – neigiamai veikia saugumo aplinką. Todėl siekdama prisidėti prie saugumo situacijos stabilitavimo, Lietuva vis labiau įsitrukia į tarptautines operacijas, mokymo ir patariamasi misijas Artimuosiuose Rytuose ir Afrikoje. Lietuvos kariai taip pat vis aktyviau dalyvauja įvairių operacijose, prisideda prie pasaulio bendruomenės pastangų stabdyti nelegalių migraciją Viduržemio jūroje, tarptautinės bendruomenės kovos su piratavimu Indijos vandenynė.

Iš viso per ketvirtį amžiaus tarptautinėse operacijose dalyvavo daugiau kaip 5,5 tūkstančio Lietuvos karių, kurių dauguma į jas vyko po kelis kartus. Jose mūsų kariai įgijo patirties, kaip planuoti ir atlikti operacijas, veikti kartu su sąjungininkais įvairiomis sąlygomis, kuri ypač vertinga rengiantis savo krašto gynybai, bet ir patys tapo mokytojais – įgyta patirtį perduoda ir tiems, kuriems šiandien reikia jų kompetencijos ir žinių.

Deja, vykdant tarptautinių operacijų užduotis, netekome dviejų savo karių – vyresniojo leitenanto Normundo Valterio, jis žuvo 1996 metų balandžio 17 dieną nuo sprogesios prieštankinės minos Bosnijoje ir Hercegovinoje, ir seržanto Arūno Jarmalavičiaus, žuvusio 2008 metų gegužės 22 dieną per NATO tarptautinių saugumo paramos pajėgų Lietuvos vadovaujamos Goro provincijos atkūrimo grupės stovyklos užpuolimą ir apšaudymą.

Lietuvos karių dalyvavimui tarptautinėse operacijose pritaria ir mūsų šalies žmonės. 2018 metų gruodžio mėnesį atliktos apklausos duomenimis, 72 procentai apklaustujų mano, kad Lietuvos kariai turėtų būti siunčiami į tarptautines operacijas, jeigu to prašo NATO sąjungininkai. Taip pat 68 procentai apklausos dalyvių išreiškė pritarimą, kad Lietuva turėtų aktyviau prisidėti prie kovos su tarptautiniu terorizmu.

Šiandien Lietuva siunčia karius dalyvauti vienuolikoje NATO, Europos Sąjungos, Jungtinių Tautų ir kitose sąjungininkų suburtų koalicijų vykdomų tarptautinių operacijų Europoje, Afrikoje, Azijoje ir Indijos vandenynė. Tarp jų – ir karinė mokymo operacija Ukrainoje, ES mokymo misija Malyje, Centrinės Afrikos Respublikoje, NATO operacijos Irake, Afganistane, ES operacija Indijos vandenynė.

Krašto apsaugos ministerijos informacija



Kovojanti už savo laisvę tauta visuomet yra teisi

Lietuvių pasipriešinimas sovietinei okupacijai Rytų Aukštaitijoje

*Mačiau, trėmimiuos klykia
kūdikeliui,
Tuo džiūgauja per prievertą minia...
Tai šito melo niekaip nepakėliau –
Kovon istojau nuoga krūtine.
(Jonas Kadžionis)*

Buvęs Algimanto apygardos Šarūno rinktinės Butageidžio kuopos partizanas, vėliau politinis kalnys ir tremtinys Jonas Kadžionis-Bėda atsiuntė susipažinimui ir paviešinimui Roberto Patamsio parašytą ir išleistą knygą „Lietuvių pasipriešinimas“ (Klaipėda, 2019). Tai – didžiulės apimties, 608 puslapių knyga apie ginkluotą Lietuvos partizanų pasipriešinimą Aukštaitijoje, puikiai išleista, kietais viršeliais su daugybe iki šiol man dar nematyti nuotraukų, tvirtai įrišta, estetiškai apipavidalinta, malonu ir gražu ją paimiti į rankas. Vienintelis knygos trūkumas – nėra asmenvardžių rodyklės, kuri nebūtų žymiai apbranginusi knygos leidybą, bet būtų žymiai palengvinusi knygos recenzentų, skaitytojų ir bibliografų darbą, priartinus knygą prie mokslo darbų.

Knygą sudaro dvi dalys. Pirmojoje dalyje keturi skyriai, ižanginis knygos autorius Roberto Patamsio žodis ir įvadas „Apie lietuvių pasipriešinimą“, kurį parašė antisovietinio pogrindžio dalyvis, disidentas, politinis kalnys, vienas iš pogrindinės spaudos, „Lietuvių Katalikų Bažnyčios Kronikos“ leidėjų, VSD buvęs direktorius, Vyčio Kryžiaus 3-iojo laipsnio ordino kavaliér Petras Plumpa. Antroji knygos dalis pavadinta „Priedais“, nors joje ir pateikiama daugybė mūsų valstybės ir tautos istorijai reikšmingų faktų.

Ivadiniame autorius žodyje yra pateikiamos potencialiai enciklopedinės žinios apie partizaninį karą. Jis apibūdinamas žodžiais: „Ikanda ir bėga“ – taip dažnai vadinti partizaninės kovos veiksmų. Iš tikrujų jie taip ir veikia: ikanda, pabėga, laukia, pasalauga, vėl ikanda, ir vėl bėga, neduodami priesiui ramybės. Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad ši atsitraukimo, kovos vengimo tendencija yra neigama. Iš tikrujų tai yra partizaninio karo strategijos ypatumas, kurio galutinis tikslas – sunaikinti prieš, pasiekti pergalę“.

Valstybėms, esančioms nedraugiškų joms valstybių kaimynystėje ypač yra aktuali įžvalga, kad „Partizanai niekada neturės tiek gyvosios jėgos rezervų, ginkluotės ir amunicijos atsargų, kiek turi reguliarojo kariuomenė. Partizaninis karas – tai mažų, judrių, manevingų kovinių grupių karas, naudojantis pasalų, staigų išpuolių, diversinių operacijų taktiką su po jų einančiu staigiu atsitraukimu ir išsiskaidymu“. Partizanai neturi stoti į atvirą mūšį su reguliariaja kariuomene, kuri, naudojant tokią taktiką, yra bejėgė.

Manau, kad tokias išvadas autorui padiktavo jo ypač placiai, galima drąsiai sakyti, enciklopediškai apžvelgtas partizaninis karas po karo Rytų Aukštaitijoje, kuris buvo beveik identiškas visų regionų Lietuvoje ginkluotam partizaniam pasipriešinimui okupantams.

Petras Plumpa knygos įvade „Apie lietuvių pasipriešinimą“ rašo, kad knyga „Lietuvių pasipriešinimas“ yra neįprasto žanro; ji sudaryta iš atskirų vaizdelių ir atsiminimų, kurie vyksta konkretiame istoriniame fone. „I konkrečius okupacinius reiškinius žvelgiama iš įvairių pusių: kaimo, tremties vietų ir atskirų šeimų gyvenimo“. Pagrindiniai knygoje aprašomi įvykiai vyksta Rytų Aukštaitijoje – Traupio, Troškūnų, Kavarsko, Raguvos, Giedraičių, Žemaitkiemio, Kražių, Utenos, Užpalių, Pumpėnų valsčiuose, nors iš tikrujų panašūs įvykiai vyko visoje Lietuvoje. Kita knygos savybė yra joje pateiktų faktų objektyvumas. Knygos autorius yra žinomas Lietuvos gydytojas, kurio profesijoje „yra būtinas objektyvumas – drąsus tiesos atskleidimas, be kurio neįmanomas paciento išgydymas“. Taigi knyga yra drąsi ir objektyvi, nieko nenuslepianti ir buvusios realybės negražinant. Ypač tai pasakyta apie tautinių bendruomenių, gyvenančių Lietuvoje nuo seniausių laikų iki šiol – rusų ir žydų elgesį Lietuvoje politinių kataklizmų tarpsniais. Ir vieni, ir kiti sovietinius okupantus sutiko džiugiai ir net su gėlėmis. Pabrėžiama, kad pirmosios sovietinės okupacijos metais lietuvių tauta patyrė baisiausią okupacijos režimo smurtą – žiaurias žudynes, beveik 20 000 lietuvių trėmimą į Sibirą, į atšiauriausius Sibiro regionus – negyvenamas amžinojo išalo salas – Trofimovską, Stolbus, Tumatą, Bobrovsko, Tit Arų, Sasyllacko salas prie Arkties vandenyno ir Laptevų jūros, kuriose labai mažai kas išgyveno, mirė nuo nepakeliamo europiečiui šalčio ir bado. Tačiau prasidėjus vokiečių okupacijai lietuviai nekeršijo skundėjams ir jų artimųjų faktiniams žudikams, o atvirkščiai, stengėsi ir žydus, ir rusus belaisvius gelbėti, slėpdami juos nuo vokiečių teroro ir žudynių. Prasidėjus antrajai rusų okupacijai, ir žydai, ir rusai tapo dideliais valdžios rėmėjais, NKVD ir KGB viršininkais ir, kolaboruodami su komunistine valdžia, vykdė lietuvių tautos genocidą Lietuvoje.

Knygos autorius dėkoja vienam iš paskutinių likusių gyvų šio krašto Lietuvos partizanui, politiniam kalnui, poetiškos sielos Jonui Kadžioniui-Bėdai ir kitiems pasipriešinimo kovų dalyviams, kurie padėjo „gyvai“ sugržti į „karą po karą“ laikus, pajausti to laiko dvasią, kaip galima detaliai ir tiksliai pavaizduoti totalitarinio okupacijos režimo sąlygomis vykusį partizaninį karą, atskleisti žmonių pasaulėžiūrą, pasaulio ir vidaus įvykių supratimą, mąstymą, paaiškinantį ju pasirinktų sprendimų ir veiksmų logiką.

Pirmame skyriuje aprašoma to meto Europos geopolitinė ir Lietuvos politinė padėtis. Akcentuojama nacistinės Vokietijos ir bolševikinės stalininės Sovietų sąjungos draugystė, jų ekonominiis bendradarbiavimas ir net dalijimasis pažangiu patyrimu karo pramonės ir kuriamos naujausios ginkluotės srityje, aptariamas Vokietijos ir Sovietų

Garbingo 90-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname Joną DAPKU, 1948 m. tremtinį, su visa šeima dalyvaujant LPKTS Telšių filialo veikloje. Gerbiamas Jonai,

*Ką reiškia metai qžuolui šakotam,
Nugairintam ir vėtrą, ir audrą,
Jei jis kasmet žaliu vainiku puošias
Ir semiasi iš žemės vis naujų jėgų.*

Linkime sveikatos, gražių gyvenimo dienų, tegu Jus šildo artimųjų meilės spinduliai...

LPKTS Telšių filialas

Sveikiname buvusį politinį kalinį Juozą LISTAVIČIŪ garbingo 90 metų jubiliejaus proga.

Lietuvos politinių kalinių sąjunga

Garbingo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname 1948 m. tremtinę, aktyvią LPKTS Telšių filialo valdybos narę Aldoną GEDMINTIENĘ.



Gerbiamama Aldona,
*Aštuonis kartus po dešimt sukos metų ratas,
Jis gyvenimą pripildė meilės, išminties...*
*Jums linkim daug džiaugsmo, sveikatos,
Dievo palaimos, stiprybės ir vilties!*

LPKTS Telšių filialas

Garbingo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Jonavos filialo narius:

**Pranė JUŠKIENĖ – 90-ojo,
Aleksą MISIŪNĄ – 80-ojo,
Henriką STYRĄ – 75-ojo.**

Linkime stiprios sveikatos, dvasios ramybės, džiaugsmingų ir laimingų metų ir Auksčiausiojo globos.

LPKTS Jonavos filialas



sajungos pasirašytas Molotovo–Ribentropo paktas ir Lietuvos–SSRS pasirašyta bendradarbiavimo ir nepuolimo viena kitos sutartis, kurią, kaip ir visas kitas sutartis, sovietai visada lengvai laužydavo, ieškodami tik sau naujos. Nepaisant tos parodomosios pasauliui taikos ir draugystės, ir SSRS, ir Vokietija intensyviai stiprino savo ginkluotasių pajėgas, pagrindinį démesį skirdamos sunkiajai karo technikai – tankų gamybai. Vokietija telkė sąjungininkus – Italiją ir Japoniją, su jomis sudarė karinio bendradarbiavimo sutartis ir 1939 metais pradėjo Antrają pasaulinį karą. Pasitelkusi savo drauge SSRS, sekmingai nukariavo Lenkiją, vėliau su kitais sąjungininkais – be didesnio pasipriešinimo – Olandiją, Belgiją, Prancūziją, Jugoslaviją, Graikiją, Albaniją, Čekoslovakiją, Norvegiją. Sovietų sąjungos vadai sveikino savo draugę su karo laimėjimais, o patys... sukūrė 306 divizijų Raudonąją armiją. Vokietijai tuo metu didžiausias

galvos skausmas buvo Didžioji Britanija ir jos vykdoma karinio jūrų laivyno Europos kontinentinės dalies blokada, paralyžiavusi naftos tiekimą Vokietijai. Tačiau pulti Didžiosios Britanijos Hitleris nesiryžo, nes matė, kad už jos nugaros stovi turttinga ir galinga Amerika. Vokietija šią problemą sprendė karo paskelbimo su Sovietų sąjunga išvakarėse britams naudingais finansiniais resursais. Ir tuo pat, jau 1941 metų birželio 22 dieną paskelbė rusams blitzkarą, pagal karių projekta, pavadintą „Barbaros“ planu.

Taip Lietuva atsidūrė Vakarų ir Rytų karo kryžkelėje, dar suspėjusi sukilti prieš bolševikinį okupacijos režimą. Tautos sukilimu birželio 22–27 dienomis ir prarasti beveik 2000 patriotiškiausiu sunū; patirti pirmąjį bolševikinės Rusijos okupaciją 1940 metais, vokiečių okupaciją 1941–1944 metais ir antrąjį bolševikinės Rusijos okupaciją 1944–1990 metais, trukusią beveik 50 metų.

(keliamai į 8 psl.)



Kelionė į Komiją ir atgal

Jurgio USINAVIČIAUS atsiminimai

Pabaiga.
Pradžia Nr. 28 (1338)

Pabėgimas į Lietuvą

Kazelis Gubista – tikras žemaitis, kilęs nuo Gargždų. Neprisimenu, kada atgabeno Tukačiovan jį, broli Kostą ir motiną Emiliją, aukštą, pakumpusių moterj. Mat Gubistų kiti vyrai prie Minijos, Žemaitijoje, išėjė partizanauti. Kazelis dirbo telefonistu, su ruseliu Nikolajumi karstési po medinius stulpus apsiusošes placių diržu ir kablais ant kojų. Seni, surūdiję laidai nuolat trūkinéjo, juos reikėjo surišinėti, kad valdžia galėtų telefonu susikalbėti.

Kazelis į mokyklą nesiruošė eiti. Netoli, pakalnėje, buvo arklidés. Arklidius arklinkai prižiūrėjo gerai, matvašarą paupy tremtiniai pripjaudavo vešlios žolés, sudžiovindavo ir šieną sukrudavo ant karčių į savo skolas stirtas, o žiemą parveždavo į arklides. Žiemą arkliai prie upės traukdavo tremtiniai nupjautų eglių rastus, kuriuos pavasarį, upei pakilus, plukdydavo į nežinomus kraštus. Arklinkai ir mirusiuosis iš kampus nuveždavo, o tremtiniai iš aukštos tvoros lentų jiems karstus sukalda. Jeigu to nepadarydavo, tai ir šiaip, susuktus į paklodes, laidoti išveždavo. Kazelis ir į arklides dažnai užsukdavo.

Kartą jis sugrįžo iš darbo gerai nusiteikęs ir su naujiena – priėjo prie manęs ir sako: „Napka, bégam į Lietuvą, arklinkai, toks Benas ir kitas vyruskas, važiuoja į Kudymkarą žibalo, tai ir mums pavėžés, o iš ten kaip nors į stotį...“ Aš net pašokau, kad tik mama išleistų. Viską išpasakojam jai, atrodytų, Lietuva ranka pasiekiamā. Tik dumk. Mama sako: „Jeigu su Kazeliu – bék, vis tiek čia gyvenimo nebus“. O Dieve, ką čia daryti, kaip staiga susiruošti, duonos nors kepaliuką susitaupyt. Viską darom tyliai, niekam nesigarsinam. Išeisime ankstų rytą, pasieksime pakelėje esantį kolchozą, o iš ten arklinkai paims. Tik kaip atsiuveikinti su nusilpusia senele, mažuoju broliuku, kurį rytais darželinį veždavau, ar sakyti Janinai, kuri ant aukštinių gulto prieš mane guli? Ji – bendraamžė, būdavo, pasikalbam. Neniškiai – mūsų krašto žmonės, aukštaičiai. Jonas Neniškis, jos tėvas, pilnas patarimų. Bet ir jam néra kaip sakyt. Gaunam naujas vyžas, jas apsiuvalvame medžiagosskiautėm, kad jassuraukus sniegas vidun nebyrėtų ir kad kojos nenušaltų. Kazelis irgi tokias vyžas ir vailokus turi, dar Lietuvoje veltus.

Per kelias dienas susiruošiame, duonos po kepaliuką pagal kelias korteles nusiperkame. Ateina paskutinė naktis. Miegas nežinia kur dingės. Langas užšarmoja. Dar tamsu. Atsikeliu. Matau, ir Kazelis rengiasi. Tas apavas toks marudnas. Vyžos naujos, neavėtos, prie kojų sunkiai limpa, o čia dar tylos reikia, kad tik išeinant apavas labai negirgždėtu, kad miegančiųjų neprizadinute. Palendu po gultu, ten senelė guli, ji kaulėtomis rankomis apkabina mane ir paprašo: pasiklonyk sesulei Uršulytei, pasakyk, kad aš žaliu traukiniu nebeparvažiuosiu... Aš ir mamai pažadu, kad nueisiu į bažnyčią ir už visus

Komuniją priimsiu, į veiduką pakšteliu broliukui. Viskas.

Mane pro duris išlydi mama, pati išeina, Kazelj – brolis Kostas. Gubistinė mus tik peržegnoja. Ką ji dar pasaiko – nesuprantu, net į koridoriu nekeilia kojos. Ten ledas, slidu. Nežinau, ar jos akys yra ašarų, ar jau ir jos per tokį gyvenimą išsekusios. Pasiekiamė mokyklą, praeiname pro ją ir ant Isylo upės kranto visi sustojame. Mama ir Kostas toliau mūsų nebelydés. Sudie... Sudie... Šimtą kartų sudie. Pabučiuoju mamą į skruostą, Kostui tik ranka mosteliu... ir skubu, ne kur kitur, o į Lietuvą. Bėgte bėgu, mane pasiveja Kazelis. Dar atsigréžiu: mama pakelia ranką, tą daro ir Kostas. Ir mes dar mostelim. Ir mane suima baimė, ne tokia, kaip kita kartais, o tikra baimė, kad Lietuvos niekur nėra... Ji labai toli.

Lietuvoje pasiklydome...

Prie pat namų pasiklydom. Važiavom iš Pskovo į Vilnių. Reikėjo Daugpilyje išlipti. Pravažiavom. Kupiškio čia pat būta, o mes atsidūrėme Vilniuje. Ir labai gerai (bent dabar taip galvoju), nes iš arti pamatėme tuometinį Vilnių. Iš esmės ne Vilnių, o tik baisią geležinkelio stotį ir jos duobėtą aikštę.

Buvome kaip šuneliai alkani, kelionėje apvogti (netekome dviejų kepaliu-kų duonos), o duobėtoje, bombų išraustoje aikštėje, kur šurmuliavo turgus, valgomie nieko nebuvo. Lenkės, o gal gudės, nežinia kokia kaina pardavinėjo tai, ko mums visiškai nereikėjo. Kur dėsi metalines šukas ar didelę žuvies galvą. Net nesuprant, kokia kalba tos moterys kalba. Mums reikėjo bent plutelės duonos, o jos niekas neturėjo. Ir štai stebuklas – pro šalį eina vatinė apsimūturiųjusi, nešasi skardinę ir siulo: „Komu lepioski, gariači lepioski, komu?“ Kazelis prišoka prie jos ir nuperka du nežinia iš kokiu miltų iškeptus paplotėlius. Bégam į stotį, suvalgom juos, užsigeriam iš kanelio šaltu vandeniu ir einam prie kasos, o ten, už langelio, maloni moteris aiškina, kad mums Panevėžį geriausia siekti per Švenčionėlius, mat iš ten kursojasi siaurukas.

Paklausom. Ir vėl važiuojam atgal. Išlipam Švenčionelių geležinkelio stotyje, o ten pasako: „Siaurasis traukinys visą savaitę nebevažiuoja – néra kuro, tai yra malkų“. Na ir pora vyžų, paliktu Mendelejevo stotyje. Mūsų traukinys į Daugpili nubilda, o mes nustėrė stovim ir nežinom ką daryti. Bet Kazelis nebūtų žemaitis, tuo išeitį randa taip, kaip Maskvoje, kai kabinomės ant pirmo pasitaikiusio traukinio paskutinio vagono turėklų Baltarusijos stotyje. O čia juk mes Lietuvoje esam, argi galime prapulti? Tai jis ir sako: „Napka, po špalam...“

Ir mes išeinam iš stoties, susiranda siaurojo geležinkelio bėgius ir kertam vakarų pusén. Avime tik plonais veltinukais kažkada čia, Lietuvoje, suveltais – kad tik atlaikytų, kiek čia kilometrų galėtų būti iki Anykščių ar Kupiškio, nežinom. Paklysti tikrai nepa-



Jurgis Usinavičius (Napalys Augulis, kairėje) su Rimantu Dichavičiumi knygų mugėje, Vilniuje
Saulius Sasnausko nuotrauka

klysimė, traukinys nesuvažinės, nebent apeiginis koks užstotų. Tai ir šiaušiam. Kilometrą, kitą, trečią. Ir saulė toje pusėje pro debesis pasirodo, laukai sniegu néra užverssti, tušti, tai vienur, tai kitur tolybėj sodybėlė viena kita matyti, o pagelžkelėj – nė vienos. Ir saulė sparčiai prie pušyno ritasi. Pasiekiamė pamiskę, tiksliau, pušelių gojų. Vasarąjis mus tikrai prigliaustų, bet... dabar... Ir čia, viškai netoli, pakalnėlėje, pamato-me trobelę su tvarteliu kiurksančią. Užeinam. Mus įsileidžia senukai. Ir nustemba: iš kur gi čia tokie pakeleivai? Paaiškinam, kad iš labai toli keliaujam ir ieškom nakvynės. Nerūšliai vienu lie-tuvišku, kitu rusišku žodžiu susikalbame. Ir jie mus supranta, kad eiti nebéra kada. Senutė tuojo pat užkaičia nedidelį indą, įmetą į jį kelias bulves, trobelė pakvimpā dūmais, pasidaro šilčiau, tik pažastyse dar įkyriaus sujudė mūsų bendrakeleivės utélės. Dabar mes ir jos rojuje, šiltoje pirkioje ant klibančio suo-lo sédime. Ir stalas ne stalas, o iš lentų į stalą panašus žlabelis su kaltas. Senukas linksmas, apie orą, apie geležinkelį kalba, kad ir apeiginis pas juos nebe-užeinąs. Bjauri esanti žiema, o pavasario nematyti. Kitais metais tokiu metu tikra polaidžia būdavusi, o dabar...

Taip mums besikalbant ir bulvės išverda. Senelė ant stalo jas padeda su vi-su aprūkusiu puodu, dubenėlin įpila rūgštaus tikrausiai ožkos pieno, ir mes neluptas bulves kertame, o skanumas jų, o gardumas, man rodosi, pats karalius niekad taip skaniai néra bulvių valges, kaip mes su Kazeliu pas tuos senukus. Valgome ir dairomės, o kur nakanosim? Lova viena, ant jos keli skudurai, pagalvė pajuodusiu užvalkalu aptraukta, ant sienos senioko kailinių apirę kabos. Jis jais ir apsivelka, eina laukan, mums nieko nesakęs, o grįžta su rezgine vasarinių šiaudų, pameta juos prie durų arčiau suolo, paskleidžia ir sako: geresnio guolio neturim. O Dieve, sakau, koks stebuklingas potų kelionių patatas...

Virstam ant jo abu kaip broliai ir lo-kio miegu užmiegam. Naktis viesulu kažkur nugarma. Mus rytas toje troboje pasveikina, o ir utélės tyli. Tai ir mes

laimingi su vaišingais senukais atsisvei-kinam, o jie mums vis sako: „S bogom, s bogom...“ Ir mes išėjom su Dievu, ējom ir kalbėjom. Kazelis vis klausė, ar žinau pas ką galime nueiti?

Aš žinojau, kad netoli Skapiškio, Kandrenėliuose, gyvena teta. Aną vašarą teko pas ją svečiuotis. Ji Smetonas metais iš Čiowydžių atitekėjo už Petro Puodžiūno. Žinau, jų kieme auga dide-lis ažuolas, tai ir namus lengva atrasti. Tada ir Kazelis pasigyrė, kad eisiau pas brolius partizanus. Jie jo lauksi... Pakelėje, ties miškeliu, pamatėme kruvinas pėdas ir šovinių tūtelės. Ir mes nu-tilome, ilgai ėjome tylėdam, paskui už-sukome į vieną sodybą, vėliau į kitą, vi-sur mus mielai priėmė. Geros šeimininkės ne tik karvės pienu vaišino, bet ir kelionėn kieto sūrio idėjo, tai ir graužém ji. Beveik visur nakvynės neatsakė. Kad kelias neprailgtų, Kazelis kažkokią dainelę niūniau.

Berods trečią šios kelionės dieną pa-siekém Anykščius. Einant keliu tai vienur, tai kitur mus apšaukė „bežencais“, kad gana čia valkiotis. Tik vienas ūki-ninkas, sužinojęs, kas mes esame, labai susigėdo taip pasakęs, net rogėse kelis kilometrus pavėžėjo. Ir taip, neskubėdam, permirkę, pasiekéme Kandrenėlius, mano tetulės, técio se-sers Onos Puodžiūnenės, namus. Pir-masis per vėpūtinį atsidūriau palangėj aš, viduj kažkas šmékstelėjo. Kai sušu-kau, kad tai aš – visi viduj buvę žado neteko. O mes aiškinom, kad atbėgom į Lietuvą, pas jus. Ir džiaugsmas, ir bai-mė sumišo kartu.

Kandrenėliuose visam laikui atsi-sveikinu su Kaziuku. Nuėjės dar pa-mačiau nesugriautus savo namus. O iš gyvenimą éjau kuo toliau nuo Skapiškio. Man į nugarą visur pūtė ir li-kimo dienas skaičiavo nenuspējamas gimtinės vėjas.

Kazys Gubista iš Gerduvėnų kaimo Gargždų rajone, su kuriu grįžau į Lietuvą, 1947 metais pabėgęs iš tremties, téviškėje prieglobscio nerado... Išėjo pas brolius partizanus ir greitai žuvo prie Minijos.

Spaudai paruošė Stanislovas ABROMAVIČIUS



Iš partizanų gyvenimo

Jono ABUKAUSKO prisiminimai

Pabaiga.

Pradžia Nr. 31 (1341)

Vadai nutarė eiti į kitą miško pakraštį pasižvalgyti – žūtbūt reikėjo surasti vietą prasiveržti į Jaurų mišką. Vos priėjus miško viduri, pasigirdo garsus sprogimas – rusai surado ir susprogdino jų bunkerį. Nutarė eiti miško pakraščiu, ieškodami vietas, kur nepastebėti galėtų išlisti iš miško. Priėjo Juozo Indrašiaus sodybą, kuri buvo apie 200 metrų nuo miško, o klojimas dar arčiau – vos už 70–100 metrų. Pastovėjė ir nieko įtarino nepastebėjė, nutarė, prisdengdami pastatais, eiti pro šį vienkiemį.

Jie jau buvo pusiaukelėje iki sodybos, kai prasidėjo „pragaras“ – émė šaudyti iš dešinės, paskui iš kairės, o po to ir iš užnugario. Sužeidė Ažuolo būrio vadą P. Kemekli-Tėvą. Jis nebegalėjo eiti – apskabino medelį ir stovėjo svyruodamas. Atsisveikino be žodžių, tik žvilgsniais, ir išsiskyrė, likdami penkiese. Kaip paaiškėjovėliau, jis dar bandė pasislėpti rugių lauke, bet buvo nukautas rusų kulkosvaidžio serijos.

Prabégė J. Indrašiaus sodybą, laukui pasiekė Paškevičiaus vienkiemį. Iš paskos šaudydami visą laiką vijosi, „lipdam ant kulnų“, rusai, o būrio vadas F. Stasiškis-Smūgis juos pristabdydavo, versdamas kristi ant žemės trumpomis „bistriukais“ – vokiško kulkosvaidžio MG-42 serijomis.

F. Stasiškis-Smūgis bėgdamas į mišką buvo sužeistas į dešinę šlaunį – kulta išejo kiaurai, žaizda beveik nekraujavavo, ir į kairę ranką netoli peties – ten kulta įstigo. P. Veleniškiui-Demokratui kulta nuplėšė dalį ausies, kuri smarkiai kraujavo, teko galvą apibintuoti.

Pasitarė vyrai nutarė „išisisklaidyt“. Vadas liepė pasilikti tik J. Abukauskui-Siaubui, būrio naujokui, o P. Veleniškis-Demokratas ir A. Merkys-Neptūnas, seni partizanai, nuėjo „ieškoti laimės“ savais keliais.

Demokratas kitame miško pakraštyje įlipo į tankų medį, bet miško „košimo“ metu buvo rusų kareivių pastebėtas ir nukautas.

A. Merkys-Neptūnas užuko į Paškevičių vienkiemį, nusprendė pasiūmti arkli, tačiau, beeinant prie jo, iš rugių iššokė jį apsupo rusų kareivai. Matydamas, kad padėtis be išeities, jis susišprogdino granata.

Likę dviese, būrio vadas F. Stasiškis-Smūgis ir J. Abukauskas-Siaubas po avietėmis išgulėjo apie dvivalandas,

klausydami sausų šakų traškėjimo – toliau nuo jų vyko miško valymas. Abu tylėjo, įtempę klausą stengėsi išgirsti bet kokį pašalinį garsą, artėjantį šnarešį, tik retkarčiais tyliai persimesdavo vienu kitu žodžiu. Netrukus pamatė ir prie jų artėjančius į eilę išsirikiavusius rusų kareivius. Jie ramiausiai praėjo pro šalį, matyt, net nekilo įtarimas, kad partizanai galėtų slėptis pačiame miško pakraštyje. Pokokios valandos kareiviai išsugrižo tomis pačiomis pėdomis atgal – šikart nutraškėjo, nušlamėjo pro šalį kokie 10 metrų nuo jų. Apie pietus jie pradėjo trečią košimą – šikart éjo badydami įtartinas vietas metaliniais virbais, braukydami už viršūnių mažas eglutes. Buvo aišku, kad ieško bunkerio.

Paskutinis „krétimas“ prasidėjo pavakare. Šikart jie artėjo iš priesingos pusės, nuo pamirkės išsidėstę kas 2–3 metrai, ir éjo tiesiai į juos. Kraštinis kareivis su palapinsiauste – tiesiai į Siaubą, o antras – tiesiai į būrio vadą. Iš po aviečių krūmo gerai matési kareivų kojos ir „plašpalatkos“ (palapinsiaustės) iki pusiaujo. Karelvis likus keliems metrams iki J. Stasiškio-Smūgio, jis pasitębėjo. Vadas pamatė, kad šis jau kelia automatą ir, nieko nelaukdamas, pirmas trinktelejo jam dvi trumpas „bistriukų“ serijas. Siaubas paleido seriją tiesiai į jį einantį rusų kareivį, tačiau PPŠ automatas po kelių šūvių užsikirto. Dél tikrumo Smūgis ir šiam pridėjo trumpą kulkosvaidžio seriją, o apkabos likutį paleido į toliau ant kalniuko eilėje einančius rusų kareivius. Tada ramiai, be panikos, pasikeitė apkabą. Rusų kareivai pradėjo šaudyti į jų pusę, émė kristi nukirstos alksniukų viršūnės. Miško pakraščiu éjęs karininkas nesuprato, kas čia dedasi. Jis émė šaukti: „Eto navierno svoi!“ („Tai tikriausiai mūsiškai!“). Karelvis nutraukė ugnį.

Smūgis ir Siaubas, pasinaudojė trumpalaikiu sąmyšiu, nepastebėti pasitraukė į kitą miško pakraštį. Vėl pasislėpė po aviečių krūmu – šikart nedidelėje įduboje, apie 50 metrų nuo pamirkės.

Netrukus iš paskos atėjo grandine išsirikiavę rusų kareivai. Karininkas komandavo: „Žiūrėti atidžiai, neatsilikt!“ Kraštinis karelvis éjo tiesiai į Siaubą. Be likus keliems metrams, jis staiga krito kniūbsčias į griovą, o Siaubas paspaudė automato nuleistiką. Šūvio nepasigirdo, automatas vėl užsikirto. Išsitraukė naganą, pasiruošę, bet suprato, kad rusas jo nepamatė, nes šis pašoko ir bėgte

nusivijo benueinančią grandinę.

Reikėjo žūtbūt išlisti iš to miško. Pasisiūrėjo pro žiūronus – pamirkėje tai vienur, tai kitur vaikščiojo rusų kareivai su palapinsiaustėmis.

Skubiai eidami jie norėjo šonu apeiti vienkiemį, iki kurio buvo likę apie 50–60 metrų. Ten, pasirodo, buita daug rusų kareivų, tuoj pasigirdo šūksnis: „Parol!“ Siaubas suprato, ką tai reiškia, bet ką atsakyti? Smūgis sure-

gavo akimirksniu – dar įsakmiao jiems sušuko: „Parol!“ Karelviai trumpam sutriko, tarpusavyje susiginčijo, o jie tuo metu nuo kalvos šmurkštėlio į žemumą ir dingo įsakius iš akių. Jau niekas jų nebesivijo ir nebešaudė.

Per Dagio malūno tiltą jie perėjo Šventają ir nuėjo į Degesių kaimą pas Jurgį Kirvelį. Tas ir sako: „Vaikeliai, kur jūs vaikštote?! Visur pilna rusų, Remeikiuose šaudo visą dieną!“ „Dédé, mes iš ten ir atėjom!“ – atsakė Smūgis ir, truputį palaukęs, paprašė: „Ar nesurastumėt ko nors užvalgyt ir atsigert?! Visą dieną rusai vaikësi, nieko burnoj neturėjom!“

Su B. Stasiškiu-Sūkuriu susitiko tik po dviejų parų. Jis pasislėpė Remeikių kaime, Bagdonienės sodyboje, ant tvarto – net pats nesuprato kaip sugebėjo be kopėcių užsikabaroti per sieną.

Trys žuvę partizanai – Albinas Merkys-Neptūnas (Audros būrys), Ažuolo būrio vadas Juozas Kemeklis-Tėvas ir eilinis jo būrio partizanas Pranas Veleniškis-Demokratas, buvo atvežti į Remeikių kaimą ir suguldyti toje pačioje Bagdonienės sodyboje, už klėties, netoli kelio. Atsitraukdami į kaimo rusai išsivežė į jų kūnus.

Toks buvo Audros būrio partizano Jono Abukausko-Siaubo kovos draugų jam išpranašautas pirmasis kovos krikštas. Jis iki smulkmenų atmintyje išliko iki šių dienų, net praėjus daugiau nei pusei amžiaus. Visą gyvenimą jis troško sugržti į savo jaunystės kraštą, kuriame išgyveno daugybę partizaninio gyvenimo pavoju, įvairiausią sukrėtimą, išgyvenimą, susišaudymą, kautynių, kovos draugų netekciją, o tuo pačiu ir tvirtą vyrišką draugystę, vietinių žmonių pasiaukojimą, paramą ir meilę. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę jis apsigyveno Remeikių kaimo sodyboje, iš kurios kiekvieną dieną mato tą mišką ir tuos laukus, kur vyko jo pirmosios gyvenime kautynės, pirmasis kovinis „krikštas“. Juk nuo čia prasidėjo jo audringa, kupina pavoju partizano ir politinio kalnio gyvenimo istorija.

Registracija

Rusų saugumas ir skrebai labai terorizavo J. Abukausko-Siaubo šeimą, giminės. Juos suimdavo, tardydavo, lai-



Jonas Abukauskas-Siaubas

kydavo rūsiuose, o po kelių dienų paleisdavo. Buvo suimta kartu su motina ir jo sužadėtinė Bronislava Indrašytė iš Remeikių kaimo. KGB per giminės pradėjo spausti ir geruoju, ir bloguoju, negailėdami gražių pažadų – vis liepdavo perduoti jiems laiškus, kuriuose po registracijos garantavo „visišką nuodėmių atleidimą“. Tuo metu jau geso laimėjimo viltis, vieni émė ieškoti išeicių, kiti liko kovoti iki mirties. Dél šaudmenų trūkumo partizanai jau nebegalėjo rengti pasalų, išpuolių – kiekvieno susirémimo metu reikėdavo skaičiuoti šovinius. Net jei ir būdavo galimybė sustriuškinti prieš, vis tiek tek davė atstraukti, nes kiekviena paleista šovinių serija buvo labai brangi.

1952 metų vasario 7 dieną J. Abukauskas-Siaubas legalizavosi, perdavęs būrio vado pareigas ir savo ginklą A. Kazakevičiui-Narsučiui. Kartu su juo registravosi ir jo pusbrolis Vytautas Abukauskas-Žiedas, šiek tiek vėliau jo pavaduotojas J. Zavadskas-Paukštis, J. Pernavas-Žvalgas ir du besislapstantys ryšininkai: Albinas Rožė ir Veronika Pernavaitė. Visi registrantai gavo laikinus pažymėjimus, tačiau KGB agentų buvo aklai sekami.

Jaunesnysis brolis Vytautas Abukauskas-Laisvutis net ir nemanė pasiduoti rusams. Jis sakė: „Geriau jau tegul mane pakiaša kur nors po kelmu, tačiau aš niekada nesiregistruosiu!“ Po žūties į KGB rankas patekusime, neįsiūstame į Sibirą ištremtam draugui laiške, jis rašė: „Iš jūsų pažystamų sveiki ir gyvi tebekovojame dėl Tėvynės laisvės tik trys – Narsutis, Streikus ir aš. Nors mums šiemet daug sunkiau gyventi, „draugai“ neduoda ramybės, bet neliičim, sakom: be parako vis tiek mūsų nepaims. (...) Dienom ir naktim mus sekioja, norédami paskutinį kailį nulupti... Gal jiems tai ir pavyks, gal ir greitai. Reiks mums atsisveikinti, užmigtis amžinuoju miegu. Jie tai gali pardaryti, bet Tėvynės meilės iš mūsų širdžių, kol jos plaka, neišraus...“

Praėjus mėnesiui Jonas Abukauskas susituokė su Brone. Buvo įdarbintas Degesių valcų malūne sargu, apgyvendintas prieš jį esančiame dviaukščiame name.

(keliamo į 7 psl.)



Paminklo partizanams, žuvusiems Remeikių kaimo, atidengimo iškilmės



2019 m. rugpjūčio 30 d.

Tremtinys

Nr. 32 (1342)

7

Iš partizanų gyvenimo

(atkelta iš 6 psl.)

Ten buvo ir klubas-skaitykla, kurio vedėjas (atrodė, kom-jauuolis), dirbo ir KGB agentu. Po registracijos Jonas tris kartus slapta susitiko su partizanais, atidavė jiems ir B. Žukausko-Žaibo padarytą patriotinį ženkliuką – „Vytį“.

1952 metų spalio 16 diena, žuvus broliui Vytautui Abukauskui-Laisvučiuui J. Siručiu-Eimūčiu, visi registrantai vienu metu buvo suimti ir atsidūrė Vilniaus KGB kalėjime. Tuo metu Jono žmona buvo jau penktą mėnesį nėščia.

Mirtininkų kamerose

Vilniaus KGB kalėjime J. Abukauską-Siaubą tardė tris mėnesius ir nuteisė aukščiausia bausmę – sušaudyti. Po nuosprendžio paskelbimo patys teisėjai paraše malonės prašymą – beliko tik pasirašyti.

Iškart pateko į mirtininkų kameras, kurios buvo pagrindiniame korpuse, pusrūsyje, prie jėjimo. Jose būdavo ne mažiau dviejų ir ne daugiau trijų kalinių – po vieną nelaikydavo. Jonas visada tikėjo, niekada neprarado vilties, kad mirties bausmę pakeis.

Mirties nuosprendžio pat-

virtinimas ateidavo per du mėnesius. Po to jau per pirmąias dešimt dienų galėdavo bet kada iškiesti ir išvykti mirties nuosprendį.

Mirtininkų kamerose J. Abukauskas išsėdėjo penkis mėnesius. Mirus Stalinui režimas pamažu pradėjo keistis į lengvesnę pusę. J. Abukauskui mirties bausmė buvo pakeista į 25 metus lagerio ir 5 metus be teisių.

Lageryje

J. Abukauskas, patekęs į Mordovijos lagerį, eidavo kartu su brigada į darbą, bet nedirbdavo. Mėnesio gale, brigadininkui pateikus ataskaitą – tuščią lapą, kaip neįvykdės normos, „sėsdavo“ septynioms paroms į karcerį. Taip elgdavosi ne tik jis, bet ir daugiau lietuvių, atkaklių, užsi-sprysrių vyrių. Lagerio administracijai J. Abukauskas sakydavo: „Jūs mane laikote tarybų valdžios priešu, tai kaip aš galu jus labui dirbt, ją stiprinti!“

Kai kriminaliniai pastatė betoninį 10-ajį ypatingojo režimo Mordovijos lagerį, J. Abukauskas iškart pateko į jį ir išsėdėjo net 14 metų. Jame kalėjusių politinių kalinių jis

buvu pramintas „Trešeriu“ – 1963 metais nuskendusio JAV atominio povandeninio laivo vardu, o kituose lageriuose dar vadintas „akmeniniu maišu“. Jame Jonas surado jam patinkantį darbą – kartu dirbt prie naujai gauto automatinio pjūkloji pasikvietė Stasys Gaudinskas. Ši išsiuntus į kitą lagerį, dirbo poroje su kitu lietuviu – Vytautu Klanauskui. Režimas čia buvo daug sunkesnis – po darbo iškart uždarydavo į kameras, be jokių pasivaikščiojimų zonoje. Jame kalėjo neeiliniai kaliniai – pakartotinai teisti už pabėgimus, tie, kuriems mirties bausmė buvo pakeista į 25 metus, patekė į kalėjimą antrą kartą. Iš lietuvių tame, be J. Abukausko, sėdėjo Liudvikas Simutis, Algirdas Petrusiūnas, Petras Paulaitis, Alfonsas Svirskas ir dar daug kitų.

Vėliau J. Abukauskas vėl pateko į 19-ajį griežtojo režimo Mordovijos lagerį. Dirbo staliumi baldininku. Iš jo 1976 metais ir buvo išleistas į laisvę.

Parengta pagal Roberto Patamsio knygą „Lietuvių pasipriešinimas“ (S. Jokūžio spaustuvė, Klaipėda, 2019)

Skelbimai

Rugsėjo 7 d. (šeštadienį 10.30 val. Klaipėdos PKTS buveinėje (Liepu g. 3, Klaipėda) įvyks Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos valdybos posėdis. Valdybos narius kviečiame dalyvauti.

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos salėje ir Kauno filiale (Laisvės al. 39, Kaune) veikia filokartijos ir filatelijos paroda „Baltijos kelio sostinės“ iš XXVII knygos mėgėjų draugijos Garbės nario Henriko Kebeikio kolekcijos.

Susipažinti su paroda kviečiame darbo dienomis 11–16 val. Parodą, skirtą Baltijos kelio 30-mečiui, parengė Šarūnas Kebekis.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama **iki kiekvieno mėnesio 26 dienos**

bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.
Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mén. – 2,65, 3 mén. – 7,96 euro.

Kviečiame!

Kviečiame apsilankytį LPKTS Patriotinių leidinių knygynelyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir išsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius.

Tremtinys ISSN 2029-509X
www.lpkts.lt

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645

Ats. sask. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218

Redaktorė Jolita Navickienė
Kalbos redaktorė Audronė Kaminskienė
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

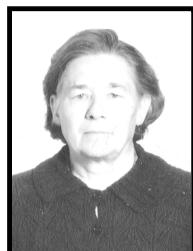
El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1480 egz. Kaina 0,66 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Ilsėkites ramybėje

Julė Zalanskaitė-Juškevičienė
1926–2019



Gimė Varėnos r. Pilvingių k. neturtingų ūkininkų šeimoje. Šeima visokeriopai remė partizanus, o sesuo Elena buvo jų ryšininkė. Išdavus, su seserimi 1947 m. buvo areštuotos, žiauriai kankintos. Nepavykus palaužti, 1948 m. nuteistas: Julė – 7 m., sesuo – 10 m. laisvės atėmimo. Kalėjo Karagandos, vėliau Kemerovo lageriuose. 1954 m. išleistos, bet grįžti į Lietuvą neleido, todėl nuvyko į Krasnojarsko kr. pas ištremtus tėvus. Ten su buvusiu kaimynu tremtinį Vytautu sukurė šeimą, susilaikė sūnaus ir dukrelės. 1961 m. grįžo į Lietuvą, apsigyveno Druskininkuose.

Palaidota Druskininkų Ratnyčios kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame dukterį, sūnų ir artimuosius.

LPKTS Druskininkų filialas

Julė Raugaitė-Girskenė
1926–2019



Gimė Rokiškio aps. Jūžintų valsč. Čivilių k. ūkininkų šeimoje. 1948 m. su broliu Vincu ir tėvais ištremta į Krasnojarsko kr. Kazačensko r. Piskunovskio punktą. Ten miško pramonės ūkyje dirbo įvairius sunkius darbus. 1958 m. reabilituota šeima grįžo į Lietuvą. Tėviškės namuose buvo įkurta mokykla, Julė ten išdarbino valytoja. Savo namus teko išsipirkti. Dirbo Juodupėje „Nemuno“ fabrike, vėliau visuomeninio maitinimo įstaigose. Buvo visų gerbiama ir mylima, nes buvo sąžininga, pareiginga ir darbštī. Labai mylėjo savo artimuosius. Buvo tikra Lietuvos patriotė.

Palaidota Jūžintų kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame gimines ir artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Elena Puidokaitė-Radzevičienė
1937–2019



Gimė Telšių aps. Tverų sen. Sungailų k. Au-go su penkiais broliais ir seserimis. 1949 m. šeima ištremta į Krasnojarsko kr. Ingašo r. Chutarklinio k., tačiau tremties vietą keitė keturis kartus. Elena nuo 14 metų pradėjo dirbtį sakų rinkėja. Tremtyje susituokė ir susilaikė dvieju vaikų. 1962 m. grįžo į Lietuvą. Apsistojo Tauragėje, bet tuometinė valdžia jų nepriėmė. Apsigyveno Gargžduose. Susilaikė dar dvieju vaikų. Dirbo kepykloje, žvyro karjere. Nuo pirmųjų „Tremtinio“ klubo įkūrimo dienų buvo aktyvi narė. Nuo susikūrimo dainavo chore „Atminties aidai“.

Palaidota Gargžduų miesto kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame vaikus ir artimuosius.

LPKTS Klaipėdos r. filialas

Antanas Butkevičius
1923–2019

Gimė Šiaulių aps. Kuršėnų valsč. Padarbų k. gausioje ūkininkų šeimoje, auginusioje septynis vaikus. Antanas buvo ketvirtas vaikas. 1948 m. šeima ištremė į Zaigrajevo r., Buriatijos Mongoliją. Antanas Sibire įgijo traktorininko profesiją. 1954 m. susituokė su tremtine Vaclova Lingyte, susilaikė dvieju sūnų: Albino ir Antano. Šeima į Lietuvą grįžo 1960 m., tačiau tėviškėje neregistravo, todėl kurį laiką glaudėsi pas žmonos tėvus. Vėliau apsigyveno Kuršėnuose, dirbo Kuršėnų stabyinių medžiagų kombinate. Lietuvoje gimė duktė Regina.

Palaidotas Kuršėnų senosiose kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame vaikus, vaikaičius ir artimiausius giminės.

LPKTS Kuršėnų filialas



Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĒMIMO
FONDAS



Iš parodos atidarymo į Baltijos kelią

(atkelta iš 1 psl.)

Toks vardas man buvo brg. gen. Vinco Žilio sūnaus Vytauto Žilio. Pameniu, kai nuvykau į Vilnių pas brg. gen. Jono Juodišiaus sūnų Joną. Paskambinai į duris, jis gyveno netoli dabartinių Parlamento rūmų, kieme, atidarė duris ir klausia ko reikia. Tada aš sakau, kad man jūsų adresą davė Vytautas Žilys. Durys atsivérė ir mano draugystė su generolo sūnumi tėsėsi iki jo mirties, daugiau kaip 10 metų, net ir Sausio išvykių metu eidavome su kolege Audrone Veilentiene pas jį išgerti arbatos ir sušilti. Tokiu slapyvardžiu naudojaus ir toliau eidama pas plk. Juozo Papecchio dukterį Jūrą. Teko artimai bendrauti su ltn. Petraičio žmona, kuri gyveno priešais muziejų ir mjr. Ikamo žmona Irena, kurios bute 1991 metų rugpjūčio pučo metu slėpēme eksponatus. Įdomi ir vertingų nuotraukų parodai gavome ir iš Birutės Federavičienės. Ji davė nuotrauką apie Vilniaus lietuvių gyvenimą ir problemas.

Kur gi mes rengėme parodą? Ogi didžiojoje salėje, kurioje visą sovietmetį buvo šio laikotarpio ekspozicijos. Dar 1988 metų žiemą buvo nuspręsta, kad reikia išardyti buvusią sovietinę ekspoziciją ir jos vietoje rengti mūsų planuojamą parodą. Darbo buvo daug. Reikėjo ne tik išardyti viduryje didžiosios salės esančias virtinas, bet ir išspręsti metalinio Lenino bareljefo, kuris buvo pakabintas dabartinės Vytauto kapelos gale. Išeitį radome, gal ir ne pačią geriausią. Muziejus nupirko trispalvės medžiagos, buvo pasiūta didelė vėliava ir pakabinta virš Lenino galvos, taip ją uždengiant. Bet, kai pro šoninius langus pašviesdavo saulė, tai pro trispalvę matėsi jo galva...

Parodos koncepcija buvo tokia: parodyti kiekvieno iš minimų metų svarbiausius išvykius. Pirmame stende įdėjome dvi okupantų, kurie pasirašė pakta, vadovų portretus: Stalino ir Hitlerio, ir SSRS bei nacistinės Vokietijos vėliavas. Šiame stende buvo įdėtos ir slaptųjų protokolų kopijos, kurias ga-

vau iš Vilniaus Kavaliausko. Kitame stende įdėjome nuotraukas apie Vilnių ir Vilniaus kraštą, kaip jis atrodė po 1938 metų ultimatumo ir po perdaivimo Lietuvai. Toliau chronologiskai sekė SSRS kariuomenės įvedimas į Lietuvą 1939 metais ir 1940 metų birželio išvykių. Sovietų ultimatumas ir po jo sekusios represijos. Buvo rodomos pirmųjų ultimatumo aukų Kazio Skučo ir Augustino Povilaičio nuotraukos ir iš R. Skučaitės gauti K. Skučo asmeniniai daiktai. Taip pat buvo eksponuojami generolų Antano Gustaičio, Jono Juodišiaus, Vinco Žilio, Jono Sutkaus nuotraukos ir asmeniniai daiktai. Daug dėmesio buvo skirta parodysti sovietinės okupacijos baimus, kurie vyko Lietuvoje 1940–1941 metais. Pirmą kartą, neskaitant nacių okupacijos metais, rodytų šių nuotraukų, buvo eksponuojamas Antano Sniečkaus 1940 metų liepos 7 dieną pasirašytas įsakymas, kuriame sakoma „operaciją pravesti vienu laiku visoje Lietuvoje naktį iš liepos 11-osios i 12-ają“. Šios operacijos metu buvo sudarytos saugumiečių grupės, kurios visoje šalyje areštavo apie 2 tūkstančius žmonių. Šiame stende buvo eksponuojamos nuotraukos: Panevėžio gydytojų, nužudytų 1941 metų birželio 26-osios naktį, Pravieniškių žudynių 1941 metų birželio 26 dieną, 1941 metų birželio 24–25 dienos Raiņių miškelio 73 nužudytų, kunigų Justino Dabrilos, Jono Petriko, Vaclovo Balsio, nužudytų Budavonės miške 1941 metų birželio 22 dieną, aukų nuotraukos. Jos buvo surinktos nacių laikais veikusio Raudonojo teroro muziejaus darbuotojų. Apie ši stendą labai jautriai parašė Bronius Juršė „Kauno tiesoje“, manydamas, kad reikia prie jo pakviesi tuos, kurie sudarė tremiamąją sąrašus ir dalyvavo vykdant egzekucijas. Keli standai buvo skirti Lietuvos kariuomenės ir Šaulių sąjungos nakinimui. Šiuos kelis standus pradėjome pažymédami juodu kaspiniu, tad teko sulaukti kai kurių kolegų pastabos, gal

nereikia taip aštriai... Taip pat buvo įdėtas ir vienas kitas eksponatas, kuris atspindėjo sovietinės okupacijos laikotarpi, tai buvo Garbės raštą, išteiktas asmeniniui rusiška pavarde už apkasą kasimą. Salės centre, prieš visą parodą buvo pastatyti originalios, dar iš tarpukario laikų vėliavos, perrištos juodais kaspinais: Lietuvos, Latvijos, Estijos, Lenkijos, Suomijos – šalių, kurios labiausiai nukentėjo nuo sovietų. O dviejuose kituose stenduose, šalia šių vėliavų buvo pakabintos kitų šalių: JAV, Švedijos, Didžiosios Britanijos, Čekoslovakijos, Japonijos, Vatikano vėliavos, kurių nebuvo muziejuje beveik 50 metų.

Dar kelios mintys apie parodos atidarymo išvakares. Mūsų muziejaus didžiojoje salėje, netoli išėjimo, sovietmečiu buvo pastatytas vitražisto Kazio Morkūno kūrinys „Giesmė Spaliui“, kurį Algirdas Markūnas išardė savo rankomis, nes jis negalėjo stoveti prieš tokios parodos stendus. Garbė vitražistui K. Morkūnui, kuris pasielgė labai garbingai ir drąsiai. Paklaustas, ar jis nenori savo kūrinio pasiūmti ir išsivežti, autorius atsakė leidžiąs daryti su šiuo kūriniu ką mes norime, nes jis jam garbė nedaro. Tad vitražas buvo išardytas, o jo vietoje pastatėme vėliavas. Parodą rengti baigėme rugpjūčio 23 dieną 2 valandą nakties.

Parodos atidarymas įvyko rugpjūčio 23-ąją, kai vyko Baltijos keliai. Nei muziejaus direktorius, nei partorgas atidaryme nedalyvavo, atostogavo. Dalyvavo tik pavaduotojas Steponas Gečas ir parodos rengėjai: Aušra Jurevičiūtė, Vytautas Žukas, Algirdas Markūnas, prie rengimo prisijungęs, kai grįžo iš ekspedicijos Igarkoje, kolegės sajūdietės Audronė Veilentienė, Liucija Murnikaitė bei salėse dirbusios moterys. Dalyvavo ir tie karininkai ir tarpukario visuomenės veikėjai, kurių daiktai buvo eksponuojami: Tadas Naujalis, J. Sutkaus sūnus, Žilio sūnus, Literisko duktė su vyru, Birutė Federavičienė, Skučo dukterė, Petraitienė, Iksamienė, Lietuvos kariuomenės karininkas

Malijonis ir kiti. Po atidarymo mes, sąjūdiečiai ir parodos rengėjai, skubėjome į Baltijos kelią.

Bettaidarnė pasakojimo pabaiga. Didžiausia staigmena man buvo rytojaus diena, kai atėjusi į darbą sužinoau, kad parodos apžiūrėti ateis KGB atstovai ir turėsiu jiems pravesti ekskursiją. Atėjo du vyrai: Ragas ir vienas rusiška pavarde, jis ekspozicijoje rado savo giminaičio garbės raštą, kad jis kasė apkasus, tuo labai apsidžiaugė ir nustebė, iš kur mes turime tokį dokumentą. Nežinau, kieno kvietimu jie atvyko, bet buvo kaičiau buvo... Eksponuoti parodą leido.

Tačiau lankytojų reakcija buvo nevienareikšmė. Ypač nepatenkinti buvo Milicijos mokyklos dėstytojai, kurie vedavo į mūsų muziejų kursantus. Ne viena grupė, pamačiusi Staliną ir Hitlerį šalia, suvokdami, kad mums jie viejadi okupantai, spaudydavo ant žemės prie stendo ir sakė, kad mes fašistai ir jie tokio muziejaus nežiūrės. Dar baisesnė reakcija būdavo iš Sovietų sąjungos atvykstančių ekskursijų. Jie dažnai taip pat išeidavo iš muziejaus, o parodos net nebandydavo žiūrėti. Vadino mus fašistais ir keikdavosi. O kriegbistas Ragas dar iki Kovo 11-osios lankydamasis muziejuje ir renginiuose, kurie vykdavo muziejaus sodelyje. Vie name renginyje, kuriame buvo giedama giesmė „Marija Marija“, jis, pasirodo, stovėjo man už nugaras, ir pabagius giedoti, pasakė: „Tai jūs ir šią giesmę mokate giedot?..“

Štai taip mes, Kauno valstybinio istorijos muziejaus Sajūdžio nariai, rengėme Ribentropo-Molotovo paktą 50-mečio parodą. O Vytauto Didžiojo karų muziejaus vardą mes susigrąžinome 1990 metų sausio 30 dieną. Būtinai noriu paminėti, kad dar 1988 metų liepos 17 dieną muziejuje buvo atidaryta paroda, skirta pirmosios Lietuvos tautinės olimpiados surengimo 50-mečiui. Jos autoriai buvo Algirdas Markūnas ir Arvydas Jakštės.

Dr. Aušra JUREVIČIŪTĖ

Kovojanti už savo laisvę tauta visuomet yra teisi

(atkelta iš 4 psl.)

Kaip ir pirmosios bolševikinės Rusijos okupacijos metais, rusų jėgos struktūros NKVD 1940–1941 metais, o vėliau NKVD, MVD, MGB ir KGB, savo buvimą Lietuvoje pradėjo nuo šviesiausiu Lietuvos žmonių teroro – visų pirma nuo mokytojų trėmimo į Sibirą. Knygoje aprašomas mokytojų – Rokiškio gimnazijos direktoriaus, buvusio LR Seimo nario Mečislovo ir jo žmonos Antaninos Kviklių šeimos likimas po tremties. Jie buvo ištremti 1941 metų birželio 14-osios naktį. Kaip ir kitose tremiamose šeimose, tėvas geležinkelio stotyje buvo atskirtas ir išvežtas į Sverdlovsko griežtojo rezimo lagerį, ten sušaudytas 1942 metų liepą. Žmona su trimis mažamečiais vaikais – Danguole, Rimantu ir Algimantu buvo ištremti į Sibirą, Altajaus kraštą, Bojanovo gyvenvietę. Lietuvės moterys buvo inteligentės, o jas vertė kirsti miškus. 1947 metais jis ryžosi į tremties bėgti. Geri žmonės Lietuvoje priglaudė ir išsaugojo, nors šeimą ir te-

ko išskirti, slapstytis po vieną.

1944 metais prasidėjus antrajai sovietų okupacijai NKVD teroras pirmiausiai buvo nukreiptas į Tautos sukilimo dalyvius. Buvo suimti ir uždaryti į kalėjimus buvę sukilėliai: Petras Strolis, Aleksandras Augustinavičius, Stasys Žibutis, Julijonas Misevičius, Antanas Jablonskis, Vladas Jurevičius ir Aleksandras Kubilius. Beveik visi jie, išskyrus S. Žibutį ir A. Kubilių, mirė ar buvo nukankinti lageriuose. Kiti sukilimo dalyviai – jų Raguvosje dar buvo 31, išėjo partizanauti. Partizanų rysininkėmis, vėliau ir partizanėmis tapo ir merginos. 1944–1945 metais Rytų Aukštaitijoje susiformavo 12 partizanų būrių: aviacijos leitenanto Žiliaus – Žaibo būrys; B. Sudeikio – Čigono; Juozo ir Balio Barisų – Beržo, A. Jagielos – Ažuolo, A. Vaičekonio – Šermukšnio, A. Baltyšniko – Vienuolio, Antano Aliuko – Kuprio, P. Mamėniškio – Girėno Gaidelio būrys, P. Švelniko – Voldemaro, A. Juzukėno – Liūto, Juliaus Kaulinio – Miškinio būrys,

žaliosios rinktinės, kuriai vadovavo desantininkas Antanas Žygas-Aptiekorius, labiausiai nekentės stribų ir juos „medžiojės“. Vienoje iš jo surengtų pasalų prie Puodžiūnų kaimo buvo sunaikintas visas Kavarsko 15 stribų būrys. Kaip jau minėjau, knyga yra enciklopedinio pobūdžio: joje pateikiamas ne tik kiekvieno partizanų būrio istorija, bet ir narsiausiu partizaninio karo kovotojų, žuvusių ir išlikusių gyvų, tapusių sovietinio režimo politiniai kaliniai, istorijos, jų šeimų istorijos. Skaityti knygą nelengva; daug pasikartojančių išvykių, kuriuose dalyvavo tie patys partizanų būriai ir kovotojai, talkinantys artimiausiems partizanų būriams kovose su NKVD kariuomenės daliniais bei stribais.

Pirmajį kovos krikštą Žaibo būrys patyrė Bieliaučynėje, prie Balelių miško. Juos apsupo majoro vadovaujančios reguliariosios rusų kariuomenės 12 karių būrys. O Žaibo būryje tebuvo vos šeši partizanai. Mūšyje tada žuvo pats kareivius vadas majoras ir

šeši kareivai. Partizanai prarado vieną partizaną leitenantą Antaną Daniyla-Kirnį. Kitą kartą žaibiečiai apšaudė kariuomenės dalinį. Kareiviai atsakė minosvaidžių ugnimi.

1945 metais rusams iš Vokietijos atitraukus dalį kariuomenės, Lietuvėje prasidėjo mišku „valymai“ nuo partizanų. Apsupti Žaibo partizanai Taujėnų miške perėjo į miško pakraštį ir Žaibas, gerai prisitaikęs, vienu šūviu nukovė dalinio vadą ir šalia jo stovėjus karininką. Kareiviai be vadų sutriko ir skubiai pasitraukė. 1945 metais mokytojas Pukas-Alba, iš karto po egzaminu į Žaibo būrį atvedė visą klasę – 30 gimnazistų. Tačiau Žaibas kategoriskai atsisakė juos į būrį priimti, kadangi dauguma jų buvo nepilnamečiai. Priėmė į būrį vienintelį abiturientą Marių Timinską-Mariuką. Kitiemis teko grįžti namo ir rinktis kitą gyvenimo kelią. Mariukas žuvo viename pirmųjų partizanų susiremimų su NKVD kariuomene.

(Bus daugiau)
Prof. Ona VOVERIENĖ